

Dr Enes Kujundžić

**"BIBLIOGRAFIJA BOŠNJAČKE KNJIŽEVNOSTI"
Mustafe Ćemana**

Dugogodišnji rad na bibliografiji BiH književnosti Mustafe Ćemana kulminirao je u *"Bibliografiji bošnjačke književnosti"* (Zagreb: Sebil, 1994, 615 str.) u čijem uvodu autor navodi: "Bibliografija je rezultat moje želje i nastojanja da se objedini sve što je o bošnjačkoj književnosti napisano, kako bi bilo predočeno bogatstvo naše pisane riječi i kako bi se znanstvenicima olakšala daljnja izučavanja. Činilo se važnim da se litaratura o bošnjačkoj književnosti izloži historijskim slijedom, kako bi čitaoci lakše uočili njen razvitak, koji je u izvjesnoj ovisnosti o historijskim okolnostima, da se lakše uoče usponi i padovi te njeno bogaćenje siromašenje. Ovaj bibliografski slijed neka je vrsta sačete pripovijesti o našoj kulturi i našem prisustvu u islamskom i kršćanskom svijetu i kulturnim tokovima. Istovremeno, to je slika našeg kulturnog i književnog bogatstva, i književnojezičke samobitnosti. S obzirom na to da o svakom objavljenom djelu postoji neki pisani trag, ovo je svojevrsna bibliografija (možda i biografija bošnjačke književnosti)" (str. 13.) Realizacija ovako cjelovitog poduhvata trebala je biti ostvarena u 16845 bibliografskih jedinica koliko ima ovaj rad na 615 stranica koliki je obim knjige i u okviru tematskih cjelina: "Riječ zahvale" str (7), predgovora naslovljenog "Petsto godina bošnjačke književnosti", (13-20 str.), "Napomena" str.21-27., "Kratice" str 29-34., "Appendix" str. 451-486, "Izvori" kojima se autor koristio su na 487-494.str.

U "Predgovoru" autor iznosi kratku genezu rasta knjižne građe koju je obuhvatio svojom Bibliografijom, od one na arapskom, turskom i perzijskom jeziku, do one na bosanskom jeziku, te alhamijado, narodne i suvremene književnosti.

Metodologiju svoga rada autor je bliže objasnio u uvodnom dijelu knjige naslovljenom "Napomene" uz navođenje odgovarajućih primjera. Posebno je relevantno objašnjenje predmetnog indeksa kojim su obuhvaćeni pisci i njihova djela i radovi u njima je pisano o istim, te odrednice iz različitih struka. Među kojima su: Alhamiado književnost, "Anali GHB", Antologije, Arabiva, Baščina, "Behar", Bibliografije, Biografije, Bogumili, Bosanske salname, Bosanski jezik, "Bosansko-turski učitelj", Bosna i Hercegovina, Bošnjak-muallimi, Bošnjaci, Bošnjak, Ćirilica, Dar-al-hadis, D eferi, Derviši, Dijalekti, Drama, Epigrafika, Epistolografija, Epitafi, Estetika, Etika, Evlije, Filozofija, Hanefijski mezheb, Hasanaginica, Hercegovci, "Hikjmet", Hipokoristici, Historije književnosti, Hrvati, Hurem, Imena, Inteligencija, Islam, Janičari, Jedileri, Kaligrafi, Karađoz, Književnost, Kultura, Kur'an, Latínica, Medrese, Medžmua, Mitologija, Muslimani, Muslimanska biblioteka

u Mostaru, Nacionalizam, Nacionalnost, Narodna književnost, "Novi behar", "Novi vijek", "Ogledalo", Pismenost, Pjesništvo, Plemstvo, Pokršćavanje, Pozorište, Predaja, Prepisivači, "Preporod", Prosvjeta, "Putokaz", Putopis, Romanistika, Romantizam, Romi, Rukopisi, "Sarajevski cvjetnik", Seobe-Hidžra, Sidžil, Skriptorij, Slaveni, Slikari, "Slobodna riječ", Srbi, Šeriat, Tarikat, Tefsir, Tekije, Turbeta, Turci, Turcizmi, itd.

Ukupna građa je inače raspoređena hronološki počevši od 1466-te godine do 1989-te koja se završava bibliografskom jedinicom broj 15569., a zatim su u alfabetskom rasporedu dodate bibliografije i odrednice te Appendix od broja 15570. do broja 16845.

Kada je riječ o dijelu bošnjačke književnosti na istočnim jezicima u *Bibliografiju* su pored imena autora, naslova originala uvršteni i komentari (šarh), glose (hašiya), rasprave (risale) biografije (manaqib) kao i djela u kojima se nalaze biografski podaci. Bibliografija također donosi i prijepise ovih djela uz podatke o imenu prepisivača, godini, mjestu i godini prijepisa i lokaciji rukopisa uključujući eventualno i izvor podataka. Autor se u znatnoj mjeri koristio djelom M.Zdralovića, *Bosansko-hercegovački prepisivači u arabičkim rukopisima*, Sv. I-II, Sarajevo: Svjetlost, 1988. što i sam priznaje (str.15).

Posebno pitanje kojim se autor bavio je literatura nastala kao rezultat pripremanja ili prepisivanja rječnika bosanskoga jezika od kojih je posebno istakao jedan četverojezični priručnik arapsko-perzijsko-grčki-bosanski (Rukopis u Aja Sofiji, Istanbul br. 4739-4750). kao i bosansko-turski rječnik u stihu Muhameda Hevaije Uskufija, poznat kao Maqbul-i Arif, ili Potur ć Šahidija.

U okviru teme "Narodna književnost" pažnja je poklonjena podtemama Epika, Nasredin Hodža, Hasanaginica i Svdahlinka. U knjizi inače nije pravljen distinkcija između rukopisne knjige i štampane publikacije, kao ni između monografije niti priloga u časopisu ili novinama što stvara kod korisnika nedoumicu sa stajališta moderne bibliotečke prakse usmjerena na općeprihvaćen standardni bibliografski opis.

Uz bibliografiju (str. 37-449), zatim Appendix (str. 451-486). Izvore kojim se služio (484-494), autor je donio i niz indeksa koji u cjelini služe da se okakša posao korisnicima kako bi u knjizi sa ovolikim brojem bibliografskih podataka mogli pronaći traženu informaciju.

Gledano i formalno i sadržinski, autor se, zbog heterogenosti građe koju obrađuje sreo sa nizom skoro nerješivih problema. Prije svega zbog toga što se na jednom mjestu našla rukopisna i štampana građa zatim monografske publikacije i prilozima u serijskim publikacijama. Obje ove činjenice, da ne nabrajamo druge, prisilile su ga da u značajnoj mjeri odstupa od standarda prihvaćenih za bibliografski opis. Autor naime nigdje i ne navodi da se služio nekim od standarda bilo za cjelovit ili skraćeni opis bibliografskih jedinica koje je uvrstio u svoj rad. Tu je i problem transkripcije građe na istočnim jezicima, zatim redoslijeda elemenata u imenima autora ranijeg perioda. Posebno je za korisnika, nepraktično što je knjižna produkcija jednog te

istog autora rasuta kroz čitavu knjigu pa ju je veoma teško posmatrati kao jednu organski povezanu cjelinu.

Sam autor kaže: "Pošto mnogi izvori nisu bili dostupni za istraživanje, nesumnjivo je da se ova bibliografija ne može smatrati potpunom. Korisnik se može služiti i bibliografijama pojedinih književnika, koje su navedene u predmetnom indeksu pod odrednicom Bibliografije". (str.19). Da li je to priznanje autora da se služio sekundarnim izvorima i to u znatnoj mjeri.

Što se manjkavosti tehničke naravi tiče one su brojne i nastale su, pretpostavljamo, tokom štampanja, kao što su pogrešno odštampana pojedina slova, ali i imena, pa i atribucija autorstva često se može dovesti u pitanje. Ova i druga pitanja tražit će dodatnu elaboraciju.

Ipak, u cjelini gledano, ovo je dobrodošla prnova skromnom obimu bibliografske literature u Bošnjaka.